

VYUŽITÍ INFORMAČNÍCH KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍ V ÚČETNICTVÍ

REFUSE OF INFORMATION COMMUNICATIONS TECHNOLOGY IN ACCOUNTING

Eliška Kulovaná

Anotace:

Typický způsob zpracování účetnictví je použití některého ze standardních programových produktů. Nabídka tohoto SW vybavení prošla v minulých deseti letech prudkým vývojem. Bez ohledu na tento proces zůstávají zejména malé a střední firmy před problémem správné volby nakupovaného programového vybavení. Tento článek se snaží nastínit základní vodítka k tomu, aby byl výběr programového vybavení úspěšný.

Klíčová slova:

obsahová kritéria, modularita, uživatelské rozhraní, dokumentace, parametrizace, licenční podmínky, cena

Abstract:

Typical way of accounting's processing is using one of standard software products. Supply of this SW went through rapid development during the last ten years. Without the respect of this process stays the problem of the right buying SW choice for the small and middle companies. This article sketches the basic guidelines for the successful choice of this SW.

Key words:

content crieterions, modularition, documentation, user's interface, parameteration, licenc terms, price

1. ÚVOD

Koupě programu pro vedení účetnictví je relativně dlouhodobou investicí. Způsob fungování programu výrazně ovlivňuje způsob vedení účetnictví ve firmě a může nepřímo ovlivnit i její výkonnost, flexibilitu a schopnost poskytovat včasné a spolehlivé informace všem zainteresovaným stranám. Problémy způsobené neuspokojivým fungováním programového vybavení mohou způsobit vážné potíže a časté změny programového vybavení rovněž kladou zvýšené nároky na zaměstnance a v konečném důsledku představují výdaje řádově přesahující vlastní cenu programu.

2. CÍL A METODIKA

Z uvedených důvodů je vhodné brát v úvahu již při výběru programu i předpokládaný vývoj v oblasti programového vybavení pro vedení účetnictví a podnikových informačních systémů obecně. Tento příspěvek stručně uvádí vybrané hlavní tendence v této oblasti.

Metodický postup této práce je rozčleněn do dvou částí. První část se týká inovace funkcí programů a v druhé části jsou vybrány jednotlivá základní vodítka pro úspěšný výběr programu pro vedení účetnictví.

3. INOVACE FUNKCÍ PROGRAMŮ

Pod tíhou globalizace postoupila v posledních zhruba pěti letech harmonizace účetnictví v celosvětovém měřítku tak daleko, že zasáhla bezprostředně i účetnictví firem v České republice. Ať už z důvodu vykazování pro potřeby zahraničních mateřských společností nebo kapitálových trhů nebo z důvodu postupného zavádění Mezinárodních účetních standardů (IAS) i do české účetní legislativy, může být při posuzování funkcí programu pro vedení účetnictví důležité to, jakými funkcemi podporuje vyhotovování účetních výkazů a ostatních výstupů z účetnictví paralelně podle českých účetních předpisů a podle Mezinárodních účetních standardů.

Ve vyšší míře se bude ustupovat od tištěné podoby dokumentace ve prospěch její hypertextové elektronické podoby, která poskytuje lepší možnosti pro práci s ní a může být snadněji a levněji aktualizována. Od elektronické distribuce dokumentace k uživatelům je již jen malý krůček k jejímu centrálnímu umístění na serveru dodavatele a zpřístupnění on-line přes Internet. Barrierou k tomu je již jen rozšířenost levného a rychlého připojení k internetu.

Stejně jako dokumentace, mohou být elektronicky distribuovány i nové verze vlastních programů, a to i zcela automaticky, jako je tomu již nyní například u definičních souborů antivirových programů nebo oprav a doplňků operačního systému.

Programy pro vedení účetnictví budou integrovány stále více se standardními kancelářskými aplikacemi a komunikačními programy. Z účetního programu tedy bude možno poslat vystavenou fakturu přímo e-mailem na adresu z adresáře Outlooku, výstupní sestavu „vytisknout“ do Excelu, z Wordu vytisknout obálky s adresami odběratelů umístěných v programu pro vedení účetnictví v rámci nějakých filtrů apod.

Základní podmínkou pro efektivní elektronickou výměnu dat je obsahová čitelnost odeslaných dat na straně příjemce. Nestačí aby byla data čitelná pouze po formální stránce. Je možno sice poslat fakturu napsanou ve Wordu e-mailem svému odběrateli, on si ji s velkou pravděpodobností opět ve Wordu správně přečte, může si ji i vytisknout, ale do programu pro vedení účetnictví z ní musí údaje pořizovat ručně. Cílové řešení však je takové, že fakturu vyrobí program pro vedení účetnictví na straně dodavatele v takovém formátu, který přečte i jiný program na straně odběratele a údaje z faktury přímo zaúčtuje. K tomu, aby toto bylo možné, musí mít programy na obou stranách implementovány funkce pro přímou elektronickou výměnu dat. Z hlediska formátu takových souborů jsou možné v zásadě dva způsoby: buď je formát vyměňovaných dat pevně dohodnut mezi zúčastněnými stranami nebo se jedná o tzv. otevřené formáty dat, které nemají pevnou předem dohodnutou strukturu, ale pouze standardní způsob označování jednotlivých částí dokumentu. Do této kategorie patří zejména formáty XML. V souvislosti s tím bude zajímavé sledovat, jak rychle implementují výrobci přímo do účetních programů funkce pro elektronické podepisování vystavovaných účetních dokladů a pro ověření elektronického podpisu přijímaných elektronických dokumentů.

Jakmile se ve větším měřítku začne používat elektronická výměna dokumentů, které budou i elektronickou cestou podepsány, již nebude možné nadále archivovat dokumenty klasickou cestou na papíře. Elektronický podpis je po vytištění na papír prakticky k ničemu. Dokumenty musí být tedy archivovány elektronicky a funkce potřebné pro takovou archivaci by měly být postupně integrovány do aplikačních programů nebo dokonce přímo do operačních systémů.

Zvyšováním kapacity a snižováním ceny za komunikační linky, rozvoj internetu a ostatních komunikačních technologií se otevírá cesta k centralizaci zdrojů informačních systémů a jejich zpřístupnění uživatelům na dálku. Účetnictví včetně dat tak může být na centrálním výkonném systému, který je speciálně chráněn, zálohován a udržován v permanentním provozu včetně průběžných aktualizací nejnovějších verzí veškerých programů a k aplikacím a datům lze přistupovat po přihlášení z prakticky libovolného místa

na světě, a to včetně mobilních zařízení jako jsou telefony nebo přenosné počítače. Programy, které jsou k tomu potřebné není potřeba ani kupovat, ale pouze stačí platba měsíčního paušálu za přístup k vybraným aplikacím.

4.VOLBA VHODNÉHO PROGRAMU PRO VEDENÍ ÚČETNICTVÍ

Výběr vhodného programu je záležitostí multikriteriální vyžadující vyvážené odborné posouzení mnoha kritérií v několika samostatných oblastech. Pokud nebudou hodnocena vyváženě, hrozí v praxi nebezpečí vzniku problémů v podceněné oblasti.

4.1. Obsahová kritéria

Obsahová kritéria jsou rozhodující pro schopnost programu plnit funkce potřebné pro danou účetní jednotku s ohledem na její velikost, organizační strukturu, předmět činnosti a požadavky na zpracování dat. Jejich hodnocením by se měli zabývat pracovníci odborných útvarů kupujícího. U menších firem především hlavní účetní či ekonom, metodik účetnictví, ale také lidé z jednotlivých útvarů, jejichž data budou programem zpracovávána.

Důležitým parametrem je velikost firmy měřená počtem účetních operací za účetní období. Ne každý program je technicky konstruován tak, aby byl připraven zpracovávat velké objemy dat. Z toho hlediska je možno rozdělit účetní jednotky zhruba do tří hlavních skupin. Malé firmy (cca do 10 tisíc účetních položek za rok), střední (cca 10 – 100 tisíc) a velké podniky (více než 100 tisíc položek). Při této orientační úvaze je však nutné mít na zřeteli, že jeden účetní doklad (například přijatá faktura) může ve skutečnosti představovat více účetních položek, pokud například obsahuje položky, které musí být rozúčtovány na samostatné účty a navíc i DPH apod. Většinou platí, že není postačující informace o tom, zda program požadovanou funkcí disponuje, či ne, ale jak kvalitně ji řeší.

Z hlediska uživatele je výhodné, pokud je systém konstruován modulárně tak, že je možno jej budovat postupně, případně zakoupit pouze ty moduly (funkce), které jsou v daném okamžiku nezbytné a dokupovat další teprve v okamžiku, kdy jejich potřeba nastane. Modulární otevřenost programů je výhodná nejen směrem k produktům stejného výrobce, ale i k modulům jiných dodavatelů. Tato otevřenost je významná i ve vztahu ke standardním aplikacím jako jsou textové procesory nebo tabulkové kalkulátory či databázové programy.

Kvalita funkcí zabezpečující integraci jednotlivých modulů programu má výrazný vliv na jeho schopnost udržet obsahové vazby (integritu) mezi datovými soubory. Pokud nejsou korektně zpracovány, hrozí ztráta integrity dat. To se například může projevit tím, že celková hodnota investičního majetku dle operativní evidence vedené modulem investičního majetku neodpovídá zůstatku na odpovídajících účtech v modulu účetnictví nebo zůstatek saldokonta v modulu evidence pohledávek či závazků neváže na zůstatky účtů pohledávek a závazků v účetnictví. Příčina ztráty těchto vazeb se následně obtížně vyhledává a opravuje.

Významným faktorem výběru vhodného programu je kvalita, rozsah a forma jeho dokumentace. Z hlediska uživatele je důležité, jak usnadňuje jeho ovládání, využití všech funkcí, zda dává odpověď na nejčastější a nejdůležitější problémy v průběhu práce s ním, jak je uspořádána a zda se v ní dobře orientuje a vyhledává potřebná informace (zda je opatřena obsahem nebo rejstříkem hesel apod.). Druhým hlediskem je míra splnění dokumentačních funkcí, které popisují způsob fungování programu, jeho instalaci, údržbu, ochranu dat atd. Dokumentace programového vybavení není důležitá jen pro vlastního uživatele, ale slouží i třetí straně k prokázání způsobu fungování informačního systému a zprostředkovaně tedy i zabezpečení průkaznosti vedeného účetnictví například při auditu účetní závěrky, daňové kontrole apod.

Způsob ovládání programu, rozvržení vstupních a výstupních obrazovek je faktorem, který ovlivňuje rychlost a přesnost jeho ovládání a nároky na zaškolení obsluhy. Z tohoto hlediska je důležité, aby bylo ovládání programu navrženo ergonomicky, obrazovky byly

přehledné, ovládání by mělo být intuitivní a ve všech částech programu jednotné. Rovněž je dobré, když komunikace programu s uživatelem respektuje alespoň základní standardy používané i jinými aplikacemi, což usnadňuje přechod z jednoho programu do druhého programu a snižuje riziko takových chyb, které mohou vzniknout například když v jednom programu stisk určité klávesy znamená uložení dat a ve druhém programu stejná klávesa znamená smazání dat. Důležité je, zda je program možno ovládat jak myší tak i z klávesnice podle potřeb a zvyku uživatele. Přesto, že grafické operační systémy jako jsou Windows spíše preferují a svádějí k používání myši pro vyvolávání jednotlivých funkcí programu, je rutinní zadávání dat z klávesnice „naslepo“ nesrovnatelně rychlejší a přesnější.

I když základní požadavky na vedení účetnictví by měl splňovat každý program nabízený na našem trhu, je vhodné zkoumat, zda respektuje aktuální stav české legislativy. Zejména se jedná o funkce, které mají přímou vazbu na právní předpisy. Například požadavky na strukturu účetních výkazů, podoba formulářů a hlášení odevzdávaných finančnímu úřadu a orgánům sociálního a zdravotního pojištění atd. Požadavky právních předpisů však mohou mít vliv i na jiné funkce programů, než jsou pouze tisky výstupních údajů. Zákon o účetnictví například velmi přesně popisuje způsob provádění oprav v účetnictví apod.

4.2. Systémová (technická) kritéria

Technické nároky vybíraných programů je nutné posoudit ve vztahu k vybavení, na němž budou provozovány, případně si ujasnit, jak je bude nutno inovovat. Důležitým parametrem je přitom rovněž kvalita funkcí zabezpečujících ochranu a bezpečnost dat a údržbu programu jako celku. Tady by měl mít rozhodující slovo člověk se zkušenostmi z oblasti výpočetní techniky jako je například správce (administrátor) počítačové sítě apod.

Každý program klade určité nároky na technické vybavení počítače a rovněž na systémové programové vybavení (operační systém), které daný počítač používá. Jsou zpravidla shrnuty dodavatelem do přehledu minimální a doporučené konfigurace. Vzhledem k tomu, že žádný dodavatel nemá zájem vyřadit nikoho z okruhu potenciálních kupujících z důvodu kapacity jeho programového a technického vybavení, nelze uváděné minimální konfigurace brát příliš vážně a lepší je držet se doporučených konfigurací. Po technické stránce je zejména důležitý typ procesoru, velikost operační paměti, pevného disku, rozlišení obrazovky a požadavky na periferní zařízení, zejména tiskárnu atd. Z hlediska operačního systému je nezbytné odlišit programy pro jednotlivé verze DOSu, MS-Windows, případně pro jiné operační systémy. S ohledem na rychlý vývoj v oblasti technického vybavení a klesající ceny je lepší parametry technického vybavení raději předimenzovat.

Významným kritériem je otázka bezpečnosti programu z hlediska udržení vnitřních vazeb mezi jednotlivými datovými soubory. Příkladem mohou být třeba vazby mezi účetním deníkem a hlavní knihou, dodržení podvojnosti, vazby mezi operativní evidencí a odpovídajícími stavy na účtech v účetnictví apod. V případě nestandardního chování počítače či jeho operačního systému (havárie, výpadek napájení apod.) nemusí být jednodušší programy schopny tyto vazby zabezpečit a pak většinou nezbyvá než obnovit data z poslední správné záložní kopie. Dokonalejší systémy řeší tuto problematiku tzv. transakčním zpracováním, které garantuje integritu dat i v případě výskytu kolizních situací.

4.3. Obchodní kritéria

Programové vybavení je autorským dílem požívajícím ochrany duševního vlastnictví prostřednictvím autorského zákona. Uživatel nekupuje v pravém slova smyslu program, ale pouze právo jeho užívání. Z tohoto hlediska je tedy nehmotným majetkem, který musí být (v případě splnění daných podmínek) zařazen do nehmotného majetku účetní jednotky a

odepisován. Licenční smlouva by měla stanovit podmínky, za jakých je možné program používat, instalovat, kopírovat apod.

Cena by zdaleka neměla patřit k nejdůležitějším parametrům a je nutno ji posuzovat ve vztahu ke kvalitě hodnoceného programu. Špatný nebo nevhodný program může následně vyvolat takové problémy, že jejich důsledky mnohonásobně převýší jeho pořizovací cenu. Koupě programu pro informační systém firmy je tak závažným rozhodnutím, že na něm nelze významným způsobem šetřit a je nutno počítat s tím, že programové vybavení ovlivňuje kvalitu, přesnost a včasnost poskytovaných informací a tím úroveň řízení.

Pověst dodavatelské firmy je nepochybně velmi závažným hlediskem, které se však obtížně hodnotí. Vodítkem může být například počet instalací programu, velikost dodavatelské firmy, počet jejích zaměstnanců, obrát z prodeje daného programu, tradice firmy a délka vývoje zvažované aplikace. Významným faktorem je rovněž rozsah a kvalita poboček firmy, případně partnerských organizací, účast na odborných výstavách a veletrzích apod. Kvalita a zázemí dodavatele je důležitá z hlediska záruk dalšího vývoje programu v budoucnosti a celkové úrovně podpory ve fázi jeho implementace i používání.

Na našem trhu programů pro vedení účetnictví se značně rozšířil zvyk, že dodavatel programu nechává vypracovat jeho auditorský posudek. Skutečnost, že určitý program byl hodnocen auditorem může být nepochybně příznivým signálem o tom, že byla posouzena jeho schopnost vyhovět základním požadavkům české účetní legislativy, avšak v žádném případě nelze z této skutečnosti usuzovat na vhodnost daného programu pro jeho použití v konkrétních podmínkách účetní jednotky a už vůbec tento posudek negarantuje, že účetnictví jím vedené bude správné.

5. DISKUSE A ZÁVĚR

Po zvážení a výběru ze zmiňovaných kritérií, jenž jsou s ohledem na konkrétní požadavky a situaci nejdůležitější, je vhodná jejich úprava do přehledné tabulky spolu s přiřazením každému kritériu určitou procentuální váhu. Jestliže je míra splnění daného kritéria ohodnocena známkou (například ve zvoleném rozpětí od 1 do 10 apod.), vyjde následně celkové hodnocení daného programu.

Má-li být hodnocení co nejobjektivnější, je vhodné, aby jej provedlo nezávisle více osob. Dobré je také přizvat nezávislého poradce, který může být nápomocen jak ve fázi stanovení kritérií a jejich vah, tak při vlastním posouzení míry jejich splnění. Pokud se takto zhodnotí samostatně větší počet programů, lze vybrat například hlavní tři programy, u kterých se uskuteční již přímý kontakt s dodavatelem.

Literatura:

Vlastní interní poznámky autorky

Kontakt:

Ing. Eliška Kulovaná, Katedra obchodu a financí, PEF ČZU v Praze, Kamýcká 129, 165 21 Praha 6-Suchbát, email: kulovana@pef.czu.cz, tel.604 712 011